

Põhiseaduse Assamblee
E E L N O U

20. jaanuar 1992.a.

EESTI VABARIIGI PÕHISEADUS

Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki,

mis on loodud Eesti rahva riikliku enesemääramise kustumatul õigusel ja välja kuulutatud 24.veebruariil 1918. aastal,

mis on rajatud õiglusele, õigusele ja vabadusele,

mis on kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üleüldises kasus,

mis peab tagama ^{eesti}rahvuse ja kultuuri säilimise,

võttis Eesti rahvas 1938. aastal jõustunud põhiseaduse asemel 1992. aasta ..... rahvahääletusel vastu järgmise põhiseaduse:

I PEATÜKK

Üldsätted

§ 1. Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas.

Eesti iseseisvus ja sõltumatus on aegumatu ja võõrandamatu.

§ 2. Eesti Vabariigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik.

Eesti Vabariik on riiklikult korralduselt ühtne riik, mille territooriumi haldusjaotuse määrab seadus.

§ 3. Eestis teostatakse riigivõimu ainult põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

Eesti Vabariigi seadused avaldatakse ettenähtud korras. Täitmiseks saavad olla kohustuslikud üksnes avaldatud seadused.

§ 3A. Eesti Vabariigis on Riigikogu, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse ja kohtute tegevus korraldatud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõttel.

§ 5. Igal eesti rahvusest isikul on õigus asuda elama Eestisse.

: § 6. Loodusvarad ja -ressurssid on Eesti rahvuslik rikkus.

§ 7. Eesti riigikeel on eesti keel.

§ 8. Eesti riigivärvid on sinine, must ja valge. Riigilipu ja riigivapi kuju sätestab seadus.

II PEATÜKK

Põhiõigused, vabadused ja kohustused

*Parandused MSK
nimat*

§ 9. Inimõigused on võõrandamatud.

Põhiseaduse käesolevas peatükis loetletud põhiõiguste tagamine on Eesti riigi seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu kohustus.

§ 10. Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed. Kellegi õigusi ei tohi kitsendada sõltuvalt rassist, rahvusest, soost, keelest, usutunnistusest, päritolust, varalisest seisundist, ametikohast, poliitilistest või muudest veendumustest.

Rahvusliku, rassilise või usulise vaenu propageerimine on keelatud.

§ 11. Igal inimesel on õigus vabale eneseteostusele niivõrd, kui ta ei riku teiste õigusi, põhiseaduslikku korda ega üldtunnustatud kälblusnorme.

§ 12. Isikupuutumatus on kindlustatud.

Kellegi isiklikku vabadust ei tohi piirata muidu kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras.

Kahtlustatavana ei tohi kedagi kinni pidada üle neljakümne kaheksa tunni ilma kohtu sellekohase otsuseta. Igale vahistatavale teatatakse kohe talle arusaadavas keeles vahistamise põhjus ja tema õigused.

Võõrkeele kasutamise kohtus ja kohtueelses menetluses sätestab seadus.

§ 13. Kedagi ei tohi vastu tema tahtmist üle viia temale seadusega määratud kohtu alluvusest teise kohtu alluvusse.

§ 14. Kedagi ei tohi käsitleda kuriteos süüdiolavana enne, kui tema suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus.

Keegi pole kohustatud tõestama oma süütust.

Kedagi ei tohi sundida tunnistama iseenda või oma lähedaste vastu.

§ 15. Kedagi ei tohi süüdi mõista teo eest, kui see tegu ei ole õigusvastane seaduse järgi, mis on jõustunud enne teo toimepanemist.

Kellelegi ei tohi mõista raskemat karistust kui see, mida võis kohaldada kuriteo toimepanemise ajal. Kui seadus sätestab pärast kuriteo toimepanemist kergema karistuse, kohaldatakse kergemat karistust.

31, 32, 33 ja 39, võib kitsendada seaduse alusel ja piires erakorralise ja sõjaseisukorra ajaks.

§ 45. Igaühel on õigus pöörduda kohtu poole põhiseaduse käesolevas peatükis loetletud põhiõiguste rikkumise või kohustuste täitmata jätmise korral.

Põhiseaduse käesoleva peatüki sätted võivad olla kohtu otsuse aluseks.

III PEATÜKK

Rahvas

§ 46. Kõrgeimat riigivõimu Eestis teostab rahvas hääleõiguslike kodanike kaudu:

- 1) Riigikogu valimisega;
- 2) rahvahääletusega;

ALTERNATIIV: lisada § 46 p.2 : Presidendi valimisega.

§ 48. Hääleõiguslik on Eesti kodanik, kes on saanud kaheksateist aastat vanaks.

Hääleõiguslik ei ole kodanik, kes on kohtu poolt tunnistatud teovõimetuks.

§ 49. Hääletamisest ei võta osa kodanikud, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud ja kannavad karistust kinnipidamiskohtades.

IV PEATÜKK

Riigikogu

§ 51. Seadusandlik võim Eesti Vabariigis kuulub Riigikogule.

§ 52. Riigikogusse valitakse vabadel valimistel proportsionaalsuse põhimõtte alusel sada üks liiget. Riigikogu liikmed valitakse hääleõiguslike kodanike poolt üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel neljaks aastaks.

Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt kahekümne ühe aastane hääleõiguslik Eesti kodanik.

Riigikogu korralised valimised toimuvad varemalt kuuskümmend päeva ja hiljemalt kümme päeva enne Riigikogu volituste tähtaja lõppemist. Riigikogu valimised kuulutatakse välja vähemalt üheksakümmend päeva enne valimiste päeva.

Riigikogu erakorralised valimised toimuvad põhiseaduse §-des 81 ja 97,109 ettenähtud juhtudel varemalt kuuskümmend ja hiljemalt üheksakümmend päeva pärast valimiste väljakuulutamist.

Riigikogu valimise korra sätestab Riigikogu valimisseadus.

§ 53. Riigikogu liikmete volitused algavad

valimistulemuste väljakuulutamise päevast. Samast päevast lõpevad eelmise koosseisu volitused.

Riigikogu liige annab enne oma kohustuste täitmisele asumist ametivande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale.

§ 55. Riigikogu liige ei või olla üheski muus valitud ega nimetatud riiklikus ametis ja on oma volituste ajaks vabastatud kaitseväeteenistusest.

§ 56. Riigikogu liikme volitused peatuvad tema nimetamisel valitsuse liikmeks ja taastuvad tema vabastamisel valitsuse liikme kohustest.

Riigikogu liikme volitused lõpevad ennetähtaegselt tema astumisega riigiteenistusse mõnes muus valitud või nimetatud ametis, tema surma korral, tema suhtes tahtliku kuriteo eest süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisel, tema seadusega ettenähtud korras tagasiastumisel või kui ta Riigikohtu otsusel on tervislikel või muudel põhjustel võimetu oma ülesandeid täitma.

Riigikogu liikme volituste peatumisel või ennetähtaegsel lõppemisel astub tema asemele Riigikogus asendusliige. Riigikogu liikme volituste taastumisel lõpevad asendusliikme volitused.

Riigikogu liikme asendamise korra sätestab seadus.

§ 56A. Riigikogu lahendab kõiki Eesti riigielu küsimusi, mis ei ole põhiseadusega antud rahva, Presidendi, valitsuse, teiste riigiorganite või kohalike omavalitsuste otsustada.

§ 57. Riigikogu:

- 1) võtab vastu seadusi ja otsuseid;
- 2) otsustab rahvahääletuse korraldamise;
- 3) valib Presidendi;
- 4) ratifitseerib ja denonsseerib välislepinguid vastavalt põhiseaduse §-le 111;
- 5) annab peaministri kandidaadile volitused valitsuse moodustamiseks;
- 6) võtab vastu riigieelarve ja kinnitab selle täitmise aruande;
- 7) nimetab Presidendi ettepanekul ametisse Riigikohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge juhataja;
- 8) nimetab Riigikohtu esimehe ettepanekul ametisse Riigikohtu liikmed;
- 9) valib Eesti Panga nõukogu liikmed;

10) otsustab valitsuse ettepanekul riigilaenude tegemise ja riigile muude varaliste kohustuste võtmise;

11) esineb avalduste, deklaratsioonide ja pöördumistega Eesti rahva, teiste riikide ning rahvusvaheliste organisatsioonide poole;

13) kehtestab riiklikud autasud, sõjaväelised ja diplomaatilised auastmed;

14) otsustab umbusalduse avaldamise valitsusele, peaministrile ja üksikule ministrile;

14A) kuulutab riigis välja erakorralise seisukorra vastavalt põhiseaduse §-le 120;

15) kuulutab Presidendi ettepanekul välja sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni.

§ 58. Riigikogu liige ei ole seotud mandaadiga ega kanna õiguslikku vastutust hääletamiste ja poliitiliste avalduste eest, mis ta on teinud Riigikogu istungitel või selle organites.

§ 59. Riigikogu liikme tasu ja piirangud muu töötulu saamisel sätestatakse seadusega, mida tohib muuta Riigikogu järgmise koosseisu kohta.

§ 61. Riigikogu uue koosseisu kutsus esimesele istungile kokku President kümne päeva jooksul Riigikogu valimistulemuste väljakuulutamise.

§ 61A. Riigikogu korralised istungjärgud toimuvad jaanuarikuu teisest esmaspäevast juunikuu kolmanda neljapäevani ning septembrikuu teisest esmaspäevast detsembrikuu kolmanda neljapäevani.

§ 61B. Riigikogu erakorralised istungjärgud kutsus kokku Riigikogu juhataja Presidendi, valitsuse või vähemalt Riigikogu koosseisu ühe viiendiku nõudmisel.

§ 62. Riigikogu valib oma liikmete hulgast Riigikogu juhataja ja kaks asejuhatajat, kes korraldavad Riigikogu tööd vastavalt Riigikogu kodukorra seadusele ja Riigikogu töökorra seadusele.

§ 63. Riigikogu on otsustusvõimeline, kui korralisel istungil on kohal vähemalt veerand ja erakorralisel istungil üle poole tema koosseisust.

ALTERNATIIV: Korralisel istungil on kohal vähemalt pool.

§ 64. Riigikogu moodustab komisjone. Riigikogu liikmetel on õigus ühineda saadikurühmadesse. Komisjonide ja saadikurühmade moodustamise kord ning õigused sätestatakse seadusega.

§ 65. Riigikogu istungid on avalikud, kui Riigikogu kahekolmandikulise häälteenamusega ei otsusta teisiti.

Hääletamine Riigikogus on avalik, välja arvatud juhud, kui seadus näeb ette salajase hääletamise.

§ 66. Riigikogu aktid võetakse vastu poolthäälte enamusega, kui põhiseaduses ei ole sätestatud teisiti.

§ 68. Riigikogu liikmetel on õigus pöörduda arupärimisega valitsuse ja tema üksikute liikmete, Eesti Panga nõukogu esimehe, Eesti Panga presidendi, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge juhataja poole.

Arupärimisele tuleb vastata Riigikogu istungil kahekümne istungipäeva jooksul.

§ 69. Riigikogu liige on puutumatu. Teda saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

V PEATÜKK

Vabariigi President

§ 70. Vabariigi President on Eesti riigipea.

§ 71. President:

- 1) esindab Eesti Vabariiki rahvusvahelises suhtlemises;
- 2) nimetab ja kutsus tagasi valitsuse ettepanekul Eesti Vabariigi diplomaatilised esindajad ning võtab vastu Eesti Vabariiki akrediteeritud välisriikide diplomaatiliste esindajate volikirjad;
- 3) kuulutab välja Riigikogu uue koosseisu korralised valimised ja vastavalt põhiseaduse §-dele 81, 87 ja 109 Riigikogu erakorralised valimised;
- 4) kutsus kokku Riigikogu uue koosseisu vastavalt põhiseaduse §-le 61 ja avab selle esimese istungi;
- 5) nimetab peaministri kandidaadi;
- 6) nimetab ja vabastab ametist põhiseaduse § 82 korras valitsuse liikmed;
- 7) kuulutab välja Riigikogu poolt vastuvõetud seadused vastavalt põhiseaduse §-le 95 ja kirjutab alla ratifitseerimiskirjad;
- 8) annab seadlusi vastavalt põhiseaduse §-dele 99 ja 100;
- 9) esitab Riigikogu juhatajale nõude Riigikogu erakorralise istungjärgu kokkukutsumiseks;

6

10) teeb Riigikogule ettepaneku õiguskantsleri, Riigikohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri ja kaitseväge juhataja ametisse nimetamiseks;

11) nimetab ja vabastab ametist Eesti Panga nõukogu ettepanekul Eesti Panga presidendi;

12) nimetab ja vabastab ametist kaitseväge juhataja ettepanekul kaitseväge juhikonna;

ALTERNATIIV: Nimetab ja vabastab ametist valitsuse ettepanekul kaitseväge juhikonna.

13) vabastab kohtute poolt süüdimõistetud isikuid nende palvel armuandmise korras karistuse kandmisest või kergendab karistust;

14) annab sõjaväelisi- ja diplomaatilisi auastmeid;

15) annab riiklikke autasusid;

16) teeb Riigikogule ettepaneku sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning vastavalt põhiseaduse §-le 120 erakorralise seisukorra väljakuulutamiseks;

17) sõjalise kallaletungi korral Eesti Vabariigile kuulutab vastavalt põhiseaduse §-le 118 välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni;

18) algatab seaduses ettenähtud korras Riigikogu ees õiguskantsleri kriminaalvastutusele võtmise;

19) nimetab Riigikohtu esimehe ettepanekul ametisse kohtunikud;

20) on Eesti Vabariigi riigikaitse kõrgeim juht.

§ 72. Presidendi valib Riigikogu.

Presidendi kandidaadi ülesseadmise õigus on vähemalt viiendikul Riigikogu koosseisust.

Presidendi kandidaadiks võib olla sünnijärgne Eesti kodanik, kes on vähemalt nelikümmend aastat vana.

President valitakse salajasel hääletamisel, kusjuures igal Riigikogu liikmel on üks hääl. Valituks tunnistatakse kandidaat, kelle poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus. Kui ükski kandidaat ei saa nõutavat häälteenamust, siis korraldatakse järgmisel päeval uus hääletusvoor. Enne teist hääletusvooru toimub kandidaatide uus ülesseadmine. Kui teises hääletusvoorus ei saa ükski kandidaat nõutavat häälteenamust, siis korraldatakse kahe teises voorus enim hääli saanud kandidaadi vahel kolmas hääletusvoor. Kolmandas hääletusvoorus enam hääli saanud kandidaat tunnistatakse valituks. Häälte võrdse arvu korral loetakse valituks vanem kandidaat.

§ 73. President valitakse ametisse viieks aastaks.

Kedagi ei tohi valida Presidendiks rohkem kui kaheks ametiajaks järjestikku.

Presidendi korralised valimised toimuvad varemalt kuuskümmend ja hiljemalt kümme päeva enne Presidendi ametiaja lõppemist.

§ 73A. President astub ametisse ametivande andmisega rahvale Riigikogu ees: "Astudes Presidendi ametisse, töotan pühalikult vankumata kaitsta Eesti Vabariigi põhiseadust ja seadusi, seista demokraatia püsimise ja tugevnemise eest, ustavalt, õiglaselt ja erapooletult täita oma kohuseid kõigi oma võimetega ja parima arusaamisega Eesti rahva ja Eesti Vabariigi kasuks."

§ 74. Presidendi volitused lõpevad:

- 1) ametist tagasiastumisega;
- 2) tema suhtes süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisega;
- 3) Presidendi surma korral;
- 4) uue Presidendi ametisse astumisega.

§ 75. Kui President ei saa omal tahtel mõjuvatel põhjustel või Riigikohtu otsusel kestva võimetuse korral oma ülesandeid täita või on tema volitused ennetähtaegselt lõppenud, lähevad tema ülesanded ajutiselt üle Riigikogu juhatajale.

Ajaks, mil Riigikogu juhataja täidab Presidendi ülesandeid, peatuvad tema volitused Riigikogu liikmena. Riigikogu määrab viivitamatult uue Riigivanema valimised.

Kui President ei saa oma ametikohuseid täita üle kolme kuu järjest või kui tema volitused on ennetähtaegselt lõppenud, kuulutab Riigikogu koheselt välja Presidendi valimised, mis viiakse läbi seitsmekümne viie päeva jooksul.

Riigikogu esimehel Presidendi ülesannetes ei ole õigust Riigikohtu nõusolekuta välja kuulutada Riigikogu erakorralisi valimisi ja keelduda seaduste väljakuulutamisest.

ALTERNATIIV: Kui President ei saa omal tahtel mõjuvatel põhjustel või Riigikohtu otsusel kestva võimetuse korral oma ametikohuseid täita või on tema volitused ennetähtaegselt lõppenud, lähevad tema ülesanded ajutiselt üle peaministrile.

Peaministri ülesandeid täidab sel ajal üks ministritest põhiseaduse § 83 kohaselt.

Peaministril Presidendi ülesannetes ei ole õigust ilma Riigikohtu nõusolekuta välja kuulutada Riigikogu erakorralisi valimisi ega keelduda seadusi välja kuulutamast.

Kui President ei saa oma ametikohuseid täita üle kolme kuu järjest või kui tema volitused on ennetähtaegselt lõppenud, kuulutab Riigikogu koheselt välja Presidendi valimised, mis viiakse läbi seitsmekümne viie päeva jooksul.

§ 76. Ametisse astumisega lõpevad Presidendi volitused ja ülesanded kõigis valitud ja nimetatud ametites ning ta peatab ametiajaks oma erakondliku kuuluvuse.

§ 77. Presidendi saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

VI PEATÜKK

Vabariigi Valitsus

§ 78. Täidesaatev riigivõim Eesti Vabariigis kuulub Vabariigi Valitsusele.

§ 79. Eesti Vabariigi Valitsus:

- 1) viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;
- 2) suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
- 3) korraldab seaduste, Riigikogu otsuste ja Presidendi aktide täitmist;
  - 3A) esitab Riigikogule seaduseelnõusid, samuti välislepinguid ratifitseerimiseks ja denonseerimiseks;
- 4) koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule riigieelarve täitmise aruande;
- 5) annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja korraldusi;
- 6) korraldab suhtlemist teiste riikidega;
- 7) täidab muid ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud valitsuse otsustada.

ALTERNATIIV: lisada 6A): kuulutab loodusõnnetuste korral või haiguste leviku tõkestamiseks välja eriolukorra riigis või selle üksikutes osades.

§ 80. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 81. President nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa poolthääle enamust, siis nimetab President seitsme päeva jooksul uue peaministri kandidaadi, kes esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise. Kui ka uus peaministri kandidaat ei saa poolthääle enamust, siis kuulutab President neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised.

President ei kuuluta välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu kinnitab neljateistkümne päeva jooksul oma valikul ametisse peaministri.

§ 82. Valitsuse nimetab ja vabastab ametist President. Ministrid nimetab ja vabastab ametist President peaministri esildisel.

Valitsuse liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest Presidendile.

§ 84. Valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab määrusi ja käskkirju ning täidab muid ülesandeid, mis talle on pandud seadusega sätestatud alustel ja korras.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

President võib peaministri esildisel nimetada ametisse ministreid, ilma, et nende juhtimisele kuuluks mõni ministeerium.

§ 85. Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
- 2) peaministri tagasiastumise või surma korral;
- 3) Riigikogu umbusaldusavalduse korral valitsusele või peaministrile;

Valitsuse vabastab ametist President uue valitsuse ametisseastumisest.

§ 86. Riigikogu võib avaldada valitsusele, peaministrile või üksikule ministrile umbusaldust otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamuse.

Umbusalduse avaldamist võib algatada vähemalt üks viiendik Riigikogu koosseisust kirjaliku nõude esitamisega Riigikogu istungil. Umbusalduse avaldamine võib tulla otsustamisele varemalt ülejärgmisel päeval pärast selle algatamist, kui valitsus ei nõua kiiremat otsustamist.

Riigikogu poolt valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamisel võib President kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised.

Umbusalduse avaldamisel üksikule ministrile, teatab Riigikogu juhataja sellest Presidendile, kes vabastab vastava ministri ametist.

Umbusalduse avaldamist võib samal alusel uuesti algatada varemalt üheksakümne päeva möödumisel eelmise umbusalduse avaldamise hääletamisest.

§ 87. Valitsus võib siduda Riigikogule valitsuse poolt esitatud eelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega. Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejärgmisel päeval pärast eelnõu sidumist

usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

ALTERNATIIV:

§ 87A. Peaminister esindab valitsust ja juhib selle tegevust.

Peaminister nimetab valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kellest üks asendab peaministrit tema äraolekul. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 88. Valitsuse juures on Riigikantselei, mida juhib riigisekretär. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister. Riigisekretär võtab sõnaõigusega osa valitsuse istungitest.

Riigisekretäril on riigikantselei juhtimisel kõik ministrile seadusega antud õigused.

§ 89. Valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 90. Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 91. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul.

Valitsuse määrused on kehtivad, kui nad kannavad peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 92. Valitsuse liiget saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

Kui valitsuse liikme suhtes jõustub süüdimõistev kohtuotsus, loetakse tema volitused lõppenuks.

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 93. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 94. Seaduste algatamise õigus on:

- 1) Riigikogu liikmel;
- 2) Riigikogu saadikurühmal;
- 3) Riigikogu komisjonil;
- 4) Vabariigi valitsusel.

ALTERNATIIV: 5) Vabariigi Presidendil põhiseaduse muutmiseks vastavalt põhiseaduse §-le 150.

Riigikogul on õigus koosseisu enamuse otsusel pöörduda valitsuse poole esildisega algatada Riigikogu on soovitatavaks tunnistanud eelnõu.

Riigikaitsejõude ja kodanike kohustusi riigikaitse alal käsitletavate seaduste algatamise õigus on vähemalt kahel Riigikogu komisjonil ühiselt või valitsusel.

§ 94A. Seaduste vastuvõtmise korra sätestab Riigikogu kodukorra seadus.

§ 97. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muu riigielu küsimus rahvahääletusele.

Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute poolthäälteenamusega.

Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab President viivitamatult välja. Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele siduv.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, kuulutab President välja Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

§ 98. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste, riigipiiri, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi.

Rahvahääletuse korra sätestab seadus.

§ 95. Seadused kuulutab välja President.

President võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata, saates selle koos motiveeritud otsusega neljateistkümnepäeva jooksul saamise päevast Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu võtab Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kuulutab President seaduse välja.

ALTERNATIIV: Kui Riigikogu võtab Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul koosseisu häälteenamusega uuesti vastu,...

§ 96. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 99. President võib edasilükkamatute riiklike vajaduste korral, kui Riigikogul ei saa kokku tulla, anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad peaministri kaasallkirja.

Pärast kokkutulemist Riigikogu kas kinnitab, muudab või tühistab Presidendi seadluse. Kui Riigikogu neljateistkümnepäeva jooksul pärast kokkutulemist Presidendi seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

§ 100. Presidendi seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

- 1) Eesti Vabariigi põhiseadust;
- 1A) kodakondsuse seadust;
- 2) Riigikogu valimisseadust;
- 3) kohaliku omavalitsuse valimisseadust;
- 4) seadust Presidendist;
- 5) rahvahääletuse seadust;
- 6) Riigikogu kodukorra ja töökorra seadusi;
- 7) Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
- 7A) Presidendi ja valitsuse kohtulikule vastutusele võtmise seadust;
- 8) riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
- 9) riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
- 10) Eesti Panga seadust;
- 11) riigikontrolli seadust;
- 12) kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
- 13) välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
- 14) erakorralise seisukorra seadust;
- 15) sõjaseisukorra seadust;
- 16) riigikaitse seadust.

VIII PEATÜKK

Rahandus ja riigieelarve

§ 101. Raha emissiooni ainuõigus on Eesti Pangal. Eesti raha nimetuse ja rahaühikud määrab seadus.

Raharinglust ja arveldamiskorda korraldab Eesti Pank vastavalt seadusele.

Eesti Pank annab oma tegevusest aru Riigikogule.

§ 102. Eesti Panga tegevust juhib Eesti Panga nõukogu. Eesti Panga nõukogu esimehe kinnitab ametisse ja vabastab ametist Riigikogu Presidendi ettepanekul.

Eesti Panga tegevust korraldab Eesti Panga president, kelle nimetab ametisse ja vabastab ametist President Eesti Panga nõukogu ettepanekul.

72